

Jiřina Prekopová

Mal tran

premedia

Príčiny a liečba
detskej panovačnosti

premedia.sk

2012

Jiřina Prekopová

Mal tyran

Príčiny a liečba detskej panovačnosti

premedia.sk

2012

Z nemeckého originálu *Jirina Prekop: Der Kleine Tyrann. Welchen Halt brauchen Kinder?*, vydavateľstvo KÖSEL, súčasť Verlagsgruppe Random House GmbH, Mníchov, Nemecko, preložila Svetlana Žuchová.
Redakcia Martin Búr

Vydala Premedia Group, s. r. o., Bratislava 2012
Návrh obálky: Igor Slovák
Grafická úprava textu: Izabela Koska

Prvé vydanie
Copyright © Jiřina Prekopová, 1988, 2006
Preklad © Svetlana Žuchová, 2012
ISBN 978-80-89594-03-0

Obsah

Predhovor k rozšírenému vydaniu	7
Úvod	11
Odkiaľ pramení závislosť od moci	15
Ako som spoznala problém detí závislých od moci	19
Predstavujeme malého tyrana	21
Alexander 21 – Luisa 25 – Heiko 29 – Michael 32	
Prvý náčrt klinického obrazu detí závislých od moci	37
Pátranie po príčine	49
Úvodné poznámky k vzniku závislosti od moci 55 – Ako málo sa môžeme spoľahnúť na svoje inštinkty 57	
Vývinové štádium, v ktorom vzniká závislosť od moci	62
Čo bolo predtým? Pokračovanie symbiózy 66 – Emočné potreby: Čo prežíva dieťa nesené v šatke 67 – Ako rozpoznáme kritické vývinové štádium pre vznik závislosti od moci? 72	
Poruchy vývinu osobnosti u malých detí	75
Pravidlo, podľa ktorého vzniká nutkavá závislosť 79 – Pravidlo, podľa ktorého vzniká porucha vývinu osobnosti a inteligencie 84	

Ako sa stane, že bábätko musí prevziať moc	89
Prípad Svena 93 – Príležitosti k prevzatiu moci 96	
Keď dvaja robia to isté, vôbec to nemusí byť to isté	103
Čo sa stane, keď sa odcudzíme zákonom stvorenia?	107
Keď deťom chýba úcta k rodičom 109 – Ako sa dieťa naučí ctiť si rodičov? 110 – Ako si deti musia poradiť s nedostatkami rodinného systému 114 – Kto patrí do rodinného systému 115 – Svedomie klanu zabezpečuje kompenzáciu 118 – Deti v narušených rodinných systémoch 119	
Ako sa z ovládania okolia stane závislosť	131
Dôsledky závislosti od moci na vynútenú adaptáciu 132 – Dôsledky závislosti od moci na vývin osobnosti 137	
Strata moci vedie ku kríze. Dekompenzácia dieťaťa	143
Úvahy o diferenciálnej diagnóze	149
Čo robiť?	155
Rady k prevencii 155 – Rady k terapii 164 – Terapia pevným objatím 170 – Ďalšie terapeutické prístupy 177	
Poznámky	181
Odporúčaná literatúra	183
Register	187

Predhovor k rozšírenému vydaniu

Po mnohých vydaniach tejto knihy som k nej získala ambivalentný vzťah. Ako autorka sa, samozrejme, teším, že som napísala bestseller. Zároveň si však trpkou uvedomujem, že vysoký predaj tejto knihy umožnila len núdza trpiacich detí a rodičov. Táto núdza je, nanešťastie, naďalej prítomná. Čoraz častejšie sa stretávame s panovačnými, bezohľadne agresívnymi deťmi. Označenie „malý tyran“ sa už považuje za ustálený slovný výraz.

Keď kniha vyšla po prvýkrát, veľmi ma zranila ostrá kritika zo strany antiautoritatívne a antipedagogicky zmýšľajúcich odborníkov. Zároveň som však bola za búrlivý odpor vďačná, pretože spustil ďalšiu diskusiu. Malý tyran mal podobný vplyv ako kameň hodený do vody. Zapríčinil, že sa zem zachvela a vrstvy, ktoré boli dovtedy jedna na druhej, sa vzájomne premiešali. Odplavia sa tak zahnívajúce nánosy, to, čo je ťažšie, klesne opäť ku dnu a voda sa vyčíri. Tento čistiaci proces bude trvať ešte dlho. Preto táto kniha nepotrebuje žiadne pokusy o oživenie. Je stále aktuálna.

Dôvodom, prečo vychádza v tomto rozšírenom vydaní, nie je ani nevyhnutnosť zásadných opráv. Doteraz súhlasím s každou myšlienkou a každým výkladom, ktoré boli uvedené v prvom vydaní – až na jednu podstatnú výnimku. Táto výnimka sa týka spôsobu, akým môžu rodičia v takzvanom období vzdoru dieťaťu pomôcť formovať jeho silnejúcu agresivitu. Svoju vtedajšiu radu, že „dieťa sa má so svojim vzdorom vyrovnat' samo“, považujem dnes za chybnú. Na základe mnohých dobrých skúseností, ktoré som medzitým nazbierala s pevným objatím, mám k tomu dnes odlišný postoj.

V dvoj- až trojročnom dieťati sa prebúda zlosť za základe špecifickej dynamiky ega, ktoré sa usiluje presadiť. Táto zlosť je

namierená proti predmetom, samotnému dieťaťu ale i rodičom. V prvom prípade nie je chybou postupovať tak, ako som pôvodne radila. Ak sa dieťa zlostí, napríklad, na privysoko umiestnenú kľučku, a samo na seba, pretože na kľučku nedosiahne, má sa naučiť svoju frustráciu vydržať. Má získať skúsenosť, že krízu dokáže zvládnuť aj vlastnými silami. Ak je však jeho zlosť namierená proti matke či otcovi, musí dostať príležitosť ku konfrontácii. Má svoju agresivitu vyjadriť tvárou v tvár, ale vnímať pritom aj hnev druhej strany. Aby táto konfrontácia dobre prebehla a mohla sa obnoviť láska, môže pomôcť pevné objatie. Keď je dieťa zrelejšie a vie sa už vyjadrovať aj verbálne, dokáže takýmto konfliktom prejsť aj bez telesného kontaktu.

Pevné objatie som podrobnejšie opísala už v prvom vydaní tejto knihy, teraz však musím svoj výklad doplniť. Medzitým sa mnohí zúfalí rodičia pokúsili podľa návodu v knihe pevné objatie využívať. Niektorí s ním mali dobré skúsenosti, iných vyplašil príval ich vlastnej dovedty potláčanej emócie, takže sa vzdali. Dieťaťu to síce nijako neuškodilo, získalo však ďalší dôkaz, že je silnejšie ako rodičia, ktorí sa nechajú ľahko zastrašiť. Ukázalo sa, že neuspokojivo dlhé, dve až štyri hodiny trvajúce objatie je dôsledkom rôznych porúch, ktoré už spôsobili, že z malého dieťaťa sa stal tyran. Vo všetkých týchto prípadoch laické objatie nestačilo, a bola nevyhnutná odborná pomoc v zmysle terapie pevným objatím. Bez pomoci v danej oblasti skúseného terapeuta by rodičia nezvládli prejavovať sa ako rodičia a umožniť tak dieťaťu bezstarostné detstvo.

Jednou z najrozšírenejších porúch je strach rodičov zo zreteľného prejavovania svojich vlastných negatívnych emócií. Táto afektívna ambivalencia, neznesiteľné „ani ani“, poháňa dieťa k odmietaniu rodičov a bráni nevyhnutnej konfrontácii. Jedným z podstatných dôvodov tohto rozšíreného vydania je aj možnosť bližšie sa venovať tomuto problému.

Za objav nevedome pôsobiacich vzťahových zápletiiek v rodine som vd'áčn'á systemickým rodinným terapeutom, predovšetkým Bertovi Hellingerovi. Na workshope pevného objatia, ktorý som preňho na jeho prianie usporiadala v roku 1990, som získala nový náhľad na prastaré usporiadanie. Odvtedy je terapia pevným objatím so systemickou rodinnou terapiou úzko prepojená. V mnohých prípadoch sa dá vznik panovačnosti pochopiť a liečiť až vtedy, keď rozpoznáme jej systemické korene. Ved' z dieťaťa sa často stáva tyran len preto, lebo nevedome zastupuje niekoho blízkeho, kto bol z jeho rodiny vylúčený.

Pri spoločnej práci na knihách *Deti sú hostia*, ktorí sa pýtajú na cestu a *Nepokojné deti s Christel Schweizerovou* sme si uvedomili určité pravidlá. Ich dodržiavanie vedie k vnútornej rovnováhe, dôsledkom ich porušovania je však rozvrat. Fenomén „malého tyrana“ je toho trpkou ukázkou. Riešením je vedomé napojenie sa (= „re-ligio“) na vopred dané zákony života.

Úvod

V jeden letný deň sme mali s manželom dva prekvapivo sa dopĺňajúce zážitky, ktoré mi ukázali, že je najvyšší čas napísať túto knihu.

Nemali sme sa nechať zmiast' ranným slniečkom. Len čo výletná loď vyplávala z prístavu v Lindau, nahnal prudký dážď všetkých sklamaných výletníkov do reštaurácie, ktorá bola okamžite preplnená. Pri vedľajšom stole sa asi päťročný chlapec postaral o ďalšiu búrku. Napriek hnevu ostatných hostí trval chlapček na tom, že bude stáť na stole, aby mal lepšiu výhľad na vlny. Keď ho rodičia milo poprosili, aby zo stola zliezol, najprv si ich nevšimol. Rodičia sa ho potom pokúsili zo stola zniesť, on však zlostne na celú miestnosť skríkol: „Nechaj ma na pokoji, ty sprostá krava!“ Naviac kopol mamu do brucha a otca uhryzol do ruky. Toto divadlo sa niekoľkokrát opakovalo. Chlapec bol čoraz zlostnejší, rodičia čoraz rozpačitejší a v ostatných host'och vzrastal hnev. Rodičia ho rozhodne zniesli zo stola, na čo chlapec reagoval ešte búrlivejším záchvatom zlosti. Teraz bolo počuť poznámky okolo sediacich hostí: „Keby to bolo moje dieťa, dostalo by poriadne na zadok“. Rodičia sa celí červení bránili: „To sme už tiež vyskúšali, ale bolo to ešte horšie.“ Teraz im zostávali iba dve možnosti: buď pôjdu s chlapcom von do dažďa, alebo ho nechajú stáť na stole. Obe rozhodnutia však pre nich znamenali porážku. Boli v pasci. Keď matka vychádzala z miestnosti, potichu plakala.

Pri prechádzke nábrežím sa nám naskytol podobný typický pohľad. Labute a kačky viedli svoje mladé v úhl'adných zástupoch a chytali kúsky chleba, ktoré im hádzali výletníci. Jedna kačica sa však na prvý pohľad líšila. Mala len jedno jediné káčatko, ktoré ju nenasledovalo, ale plávalo pred ňou. Káčatko pláva-

lo bezhlavo sem a tam medzi člnkami a chniapalo po všetkom možnom, len nie po kúskoch chleba. A kačka – podobne ako rodičia na lodi – neisto a so sklopenou hlavou nasledovala svoje mláďa.

„Aj matka musí byť chorá,“ povedal môj manžel. „Je to porážka pre oboch.“ A rozprávali sme sa o tom, aký je to problém, keď krdeľ choré, ustrašené správanie mláďaťa prevezme namiesto toho, aby ho viedol k rešpektovaniu zákonov. Pretože ohrozenie týchto zákonov môže znamenať rozpad celej rodiny. Vtedy som pochopila, že nastal čas sa tejto téme venovať, hoci jej vedecké skúmanie bolo ešte celkom na začiatku.

Veď vo svojej ambulancii čoraz častejšie stretávam rodičov, z ktorých dieťaťa „sa stal zlý sen“, a ktorí sú jeho správaním celkom zastrašení. Svojím dieťaťom sa cítia zotročení, hoci pre seba i svoje dieťa vytvárajú slobodu, v ktorej si prajú žiť. Títo rodičia sa cítia zneistení vo svojej výchovnej role, pretože ich dieťa nereaguje ani na ich vrúcne správanie, ani na pochvaly a pokarhania. Sú to rodičia, ktorí už takmer ľutujú, že priviedli na svet dieťa, a manželské páry, ktoré správanie takýchto detí zažili a potláčajú preto pranie mať vlastné deti.

Títo malí tyrani nie sú len deti, ktoré extrémne agresívnym správaním ovládajú svoje okolie. Patria k nim aj deti, ktoré vlastná panovačnosť zaťažuje, a podobné výbuchy zlosti si teda nedovolia. Takéto deti sú skôr odmietavé, všetko z úzadia pozorujú a uťahujú sa do svojho vlastného „vnútorného sveta“ – do vnútorného sveta, ktorého pomery dokážu ešte zvládať, a v ktorom nestoja sami sebe v ceste. Stretávam aj deti, ktoré niekedy v minulosti prišli o moc, a dnes sú preto zmätené a smutné. Deti, ktoré sa cítia ukrivdené, a preto sa zrútiť a psychosomaticky ochorejú.

Tieto deti sú nešťastné a uväznené vo svojej vlastnej moci. Sú neustále nepokojné a úplne osamelé. Dokážu síce všetko brať,

ale sami nevedia nič dať. Prichádzajú tak o zážitok lásky, lásky, ktorá pozostáva z vyváženého vzťahu medzi prijímaním a dávaním.

Túto knihu som napísala predovšetkým pre takéto deti a kvôli ich problémom. Pretože ich budúcnosť by bola bez včasnej pomoci smutná. Ak chcú obstať v životnom boji, musia sa na tomto svete cítiť dobre. Tento cieľ nedosiahnu vládou nad svojím okolím, ale výlučne schopnosťami ako trpezlivosť, prispôbiť sa, prijať porážku, neignorovať, ale plne zažiť a prekonať strach, vyjadriť solidaritu. Vo svojej súčasnej situácii sú však tieto deti vydané napospas smutnej budúcnosti. Sami ešte netušia, že pokiaľ sú závislé od moci, nikdy nedosiahnu slobodu. Z mnohých rozhovorov s odborníkmi z praxe vyplýva, že týmito úvahami „nemaľujem čerta na stenu“, keď bijem na poplach a trúfam si ponúknuť prvú pomoc. U detských porúch osobnosti sa stretávame s pozoruhodnou zmenou, ktorá sa ako výbuch šíri približne od osemdesiatych rokov dvadsiateho storočia. Až do tohto obdobia prevažovali úzkostné deti, outsideri, terče posmechu a obetné baránky. Tieto deti sa pokúšali dosiahnuť náhradné uspokojenie extrémnym orálnym uspokojením (napríklad hryzením nechťov či prejedaním sa) a nepriamou agresivitou (klamaním, krádežami, podpaľáčstvom a podobne). Podľa „svetonázoru“ daného diagnostika končili takéto deti v poradniach, u psychoanalytikov či kognitívne behaviorálnych terapeutov alebo na rodinnej terapii.

V súčasnosti prevažujú poruchy spájajúce sa s deštrukciou a agresiou, prejavujúce sa citovým chladom, egoizmom a bezohľadnosťou. Takéto deti vzdorujú akejkol'vek výchove a sú imúnne voči terapii. Nejednen skúsený odborník, či už psychológ, učiteľ alebo liečebný pedagóg, si kladie otázky ako: Mám chorobu z povolania, nedokážem tieto tvrdohlavé deti tolerovať kvôli svojim vlastným projekciám? Mal by som sa predsa

len znovu prikloniť k antiautoritatívnej výchove? Prišiel som v rutínnej práci o všetko vyžarovanie, som zo svojho povolania unavený? A existujú pediatri, ktorí spochybňujú svoje schopnosti, keď v ordinácii stretávajú „neliečiteľné“ deti, ktoré nielenže odmietajú otvoriť ústa, ale odmietajú dodržiavať nutné diéty, či dokonca nechcú jesť vôbec, a radšej umrú hladom, akoby podľahli úpenlivým prosbám rodičov a prerušili hladovku. Zdá sa, že tu nepôsobí zlosť, ktorá sa chce presadiť, ale sebazničujúca zúrivosť.

Obraciam sa aj na týchto odborníkov. Mojim cieľom nie je oslobodiť ich od pochyb, pretože tieto pochyby nás vedú k dialógu a teda k pokroku. Kriticky čítajúceho vedca prosím o prepáčenie, že som si trúfla formulovať hypotézu o vzniku tejto závislosti od moci i predpokladať, že tu ide o závislosť v pravom zmysle slova. Prosím vedecky zmýšľajúceho čitateľa, aby túto knihu chápal ako inšpiráciu pre ďalšie výskumy. Pre mňa je dôležité uviesť do chodu diskusiu, ktorá povedie k väčšiemu pochopeniu trpiacich detí a rodičov.

Odkiaľ pramení závislosť od moci

Keď som sa začala témou „závislosť od moci“ bližšie zaoberať, venovala som sa predovšetkým trom otázkam:

- Čo sa za touto obrovskou detskou mocou skrýva?
- Kde sa prekročila hranica zdravej miery moci?
- Ľudia závislí od moci existovali vždy, ale nebolo ich toľko medzi deťmi. Čo sa stalo?

Ponuka literatúry k tejto téme je malá. Existuje niekoľko hlbinných psychologických diel Sigmunda Freuda a Heinza Kohuta o súvislosti medzi závislosťou od moci a narcizmom. Ak porovnáme závislosť od moci k snahe uplatniť sa, napadne nám Alfred Adler. Otázkou moci sa zaoberá najmä Hans Strotzka, ktorý si tiež sťažuje na nedostatok psychoanalyticky orientovaných diel k tejto téme. Pokúša sa vysvetliť, že k terapeutom prichádzajú skôr utláčané obete mocných. Zaujímavé je, že v našej poradni sa stretávame s „opačným“ usporiadaním osôb: utláčaný, teda rodič, privádza utlačovateľa, teda dieťa.

To, čo tu označujeme ako „závislosť od moci“, nie je snaha uplatniť sa a ani narcizmus. Ak hľadáme jej príčiny, zdá sa, že tu existuje súvislosť s technokratickým životným štýlom. Tomuto sa budem ešte neskôr podrobnejšie venovať.

U mnohých autorov sa však objavujú podobnosti: všetci nachádzajú súvislosti medzi psychoanalýzou a sociológiou industriálnej, na výkon orientovanej spoločnosti. Psychické poruchy chápu ako dôsledok odcudzenia sa medzi ľuďmi. Závislosť od moci odkrývajú ako cestu do pekla. Ako jedinú a konečnú pomoc chápu výlučne aktívnu lásku.

Spomeniem len niekoľkých z množstva týchto autorov: Erich Fromm varuje pred vzrastajúcou závislosťou moderného človeka od „mat“, ktorá mu bráni, aby zažíval „byt“. Zradu seba samého opisuje Arno Gruen vo svojej rovnomennej knihe a predstavuje utrpenie súčasných pacientov, ktorí sa stotožňujú s mocou, utvoria si z nej vlastný imidž, utiekajú sa ku klamlivým emóciám a vzdávajú sa tak prežívaniu lásky a vlastnej autonómie.

Podľa Alexandra Lowena je narcizmus každého jednotlivca určený celým narcistickým kultúrnym kontextom. Skutočné emócie viac nezodpovedajú imidžu človeka, a musia sa preto potláčať. V dôsledku toho prežíva súčasný človek svoj život ako prázdny a bez zmyslu. Podobne ako v západoeurópskom priestore, opisuje aj Lowen po štyridsaťročnej skúsenosti so psychoterapiou (bioenergetika) v USA podobnú zmenu: Niekdajšie neurózy ako ochromujúce pocity viny, úzkosti, fóbie a nutkavé predstavy, sú dnes skôr zriedkavé. Pacienti v jeho ordinácii sa však čoraz častejšie sťažujú na depresie a stratu emócií. Merateľné a spočítateľné sa cení oveľa viac ako duchovné. Znamená to, že myslenie a cítenie sú oddelené, vzájomne odštiepené. Technické vedy sa uprednostňujú pred nie presne merateľnými poznatkami o emočných stavoch človeka. V dôsledku takejto karteziánskej vedy sa prvá atómová bomba vyrobila skôr, ako sa v pedagogike a detskej psychiatrii vedelo o potrebách malých detí.

Pozoruhodne a kriticky opisuje známy pedopsychiater z Tübingenu Reinhart Lempp historický vývin svojej profesie v knihe „Rodina v čase zmien“ (Familie im Umbruch). Až v polovici dvadsiateho storočia priniesli výskumy Reného Spitzza, Johna Bolwbyho, H. F. Harlowa a iných autorov poznatky o detskej schopnosti milovať a o psychickej zraniteľnosti malých detí. A trvalo to ešte niekoľko ďalších rokov, kým sme vedeli, že

ani tieto poznatky nie sú bezchybné. Dnes sa vie, že dieťa je na kontakt s matkou citlivé už pred narodením.

Medzitým vyšli diela vývinovo psychologicky orientovaných detských psychoanalytikov, napríklad Donalda W. Winnicotta a Margaret S. Mahlerovej, ktorí rozpoznali vznik a rozpad všemocnosti u malého dieťaťa trpiaceho psychotickým ochorením. V psychoterapeutických kruhoch mali tieto výskumy prekvapivo dobrú odozvu. Pre rodičov a iné skupiny zaoberajúce sa deťmi boli, nanešťastie, kvôli vedeckým formuláciám do veľkej miery neprístupné.

V nemeckej literatúra prepojila detská psychoterapeutka Christa Mevesová vedecké poznatky hlbinej psychológie, sociológie a etológie. Korene bezohľadnej nenásytnosti nachádza v materiálnom blahobyte, v modernom hedonizme, v ktorom sa strácajú skutočné hodnoty. Viní za to predovšetkým narastajúci počet zamestnaných matiek dojčiat. Takéto matky neponúkajú svojim deťom lásku a obetavosť, ale namiesto toho „predžutú“ stravu vo forme polotovarov a namiesto hračiek televízor. Neovládateľné agresie by sa podľa tejto autorky dali ovládať, keby malé dieťa mohlo na jednej strane rozvíjať vlastnú aktivitu a iniciatívu a dobíjať svoje prostredie, na druhej strane malo práve v tomto období možnosť vyrovnávať sa s rozumne stanovenými hranicami. Na takúto konfrontáciu však nie sú súčasné matky sami dostatočne slobodné. Dieťaťu všetko bezhranične dovoľia a neumožnia tak voľný priechod pudu agresivity, ale nechávajú ho bujniť.

Dostávame sa čoraz bližšie ku koreňom závislosti od moci. Ďalšie potvrdenie téz o závislosti od moci nájdeme u Konrada Lorenza. Lorenz skúma čoraz bezútešnejší životný priestor civilizovaného ľudstva z pohľadu komparatívnej psychológie a sociológie zvierat. Pomenúva osem smrteľných hriechov civilizovaného človeka, medzi nimi zvlášť rozpad geneticky uko-

tveného sociálneho správania a odklon od tradícií. Upozorňuje, že „výchova bez frustrácie“ mení tisíce detí na nešťastných neurotikov.

Dieťa, ktoré sa nemôže inštinktívne podriadiť silnejšiemu v prirodzenej hierarchii, sa bez jeho ochrany cíti bezbranné. Nedomáča sa identifikovať s „otrockou“ slabosťou, ktorú mu ukazuje ten, kto by mal prejavovať silu, a nemôže sa teda prispôbovať jeho normám správania. „Jednotlivec, ktorému chýbajú isté formy sociálneho správania a s nimi súvisiace emócie, je skutočne úbohý a chorý a zaslúži si náš súcit. Práve ich chýbanie je pôvodom všetkého zla. Nie je len popretím a zvrátením chodu procesu stvorenia, v priebehu ktorého sa zo zvierat'a stal človek. Je niečím ešte oveľa horším, ba neskutočným. Akýmsi tajomným spôsobom nevedie porucha morálneho správania len k tomu, že nie je dobrý a slušný, ale stáva sa aktívnym nepriateľom týchto vlastností. Práve tento fenomén privádza mnohé náboženstvá k viere v Božieho nepriateľa a protivníka. Keď sa na toto všetko pozrieme triezvym pohľadom, nemôžeme protirečiť veriacemu, ktorý zastáva názor, že v hre je antikrist.“¹

Ako som spoznala problém detí závislých od moci

Za to, že sa môžeme závislosti od moci intenzívne venovať, vďačím spolu so svojimi spolupracovníkmi nasledujúcim šťastným súhrám profesionálnych a časových okolností.

1. V rámci intenzívnej, niekoľkoročnej práce s autistickými deťmi sme pozorovali, že pri vhodnej podpore dosiahne časť týchto detí vyšší stupeň sociálneho vývinu. Vtedy objavila radosť s väzby na matku, prípadne aj na iné vzťahové osoby, a pokúšajú sa ju vtiahnuť do svojich ešte stále prítomných obsesí. Ak to matka od radosti z novo prebudenej ochoty svojho dieťaťa komunikovať dopustí, ak sa s tým uspokojí a nič viac nevyžaduje, uviazne dieťa na úrovni autokracie a začne matku ovládať.
2. Keď sa roznieslo, že sa zaoberáme diagnózou autizmu, prichádzali k nám s prosbou o diferenciálnu diagnózu detí zo širokého okolia, ktoré mali poruchy správania podobné autizmu. U takýchto detí sme zistili, že nespĺňali kritériá známeho syndrómu detského autizmu. Vyznačovali sa však bezhraničnou schopnosťou bez akéhokoľvek strachu ovládať celé svoje okolie, akoby boli všemocné.
3. V rovnakom období k nám prichádzalo veľa malých, štvormesačných až dvadsaťštyrimesačných detí. Ich rodičia boli úplne vyčerpaní z ich porúch spánku, nechutenstva a neustáleho nepokoja. Zistili sme, že tieto deti dosiahli rovnaký vývinový stupeň ako autistické deti. Pozorovali sme teda príbuznosť medzi autokraciou a nutkavou všemocnosťou týchto detí.